

Ocena opisowa - nowa forma oceny dziecka

Dokonuje się aktualnie proces przemian edukacyjnych, a jednym z ważniejszych jego punktów jest ocena szkolna, która stała się przedmiotem ostrej krytyki, głównie w kontekście samopoczucia ucznia w szkole. Problem ten, w dotychczas realizowanej praktyce szkolnej, wywołuje u uczniów napięcia, lęki, niechęć do szkoły, a nawet ucieczkę. W trwającej dyskusji, której istotę stanowi krytyka szkoły, uogólniające określenia samopoczucia dziecka, iż "nie lubi szkoły". Główną przyczyną tego stanu jest sposób posługiwania się oceną. Tradycyjne ocenianie dziecka i jego postępów w nauce charakteryzuje się wieloma niedociągnięciami. Tu ocena traktowana jest jako pomiar, a nie sposób zbierania informacji o uczniu i jego procesie uczenia. Znaczącą rolę w ocenie odgrywa nauczyciel, który nie zawsze potrafi subiektywnie ocenić swego wychowanka. Uczniowie nie są informowani o kryteriach oceniania, które sprowadzają się do wystawienia stopni, na dodatek bez komentarza. Nie zachęca się uczącego do refleksji nad uczeniem się i motywacją. Brak jest wzajemnego oceniania się uczniów i samooceny. Oceny rozniecają walkę o dobre stopnie, tak między uczniami, jak i samymi nauczycielami. Należy wspomnieć o blokowaniu twórczych umiejętności oraz stymulowaniu egocentryzmu, nieuwzględnieniu wkładu dziecka i ignorancji zainteresowań.

Problem oceniania i oceny budzi wiele kontrowersji. A samo pojęcie oceny, jest nierozzerwalnie związane z procesem nauczania i wychowania i należy do ważnych składników tych procesów. Problem oceniania, zyskał na aktualności w latach osiemdziesiątych. A był uwarunkowany wpływem pedagogiki humanistycznej oraz decyzji władz oświatowych o minimum programowym, zmiana skali ocen oraz nadzieje na przełom w pedagogice jako nauce.

Ocenienie szkolne jest sprawdzeniem osiągnięć uczniów, a czym jest ocena? Sam wyraz jest wieloznaczny. Jest używany w znaczeniu rezultatu oceniania, bądź procesu oceniania. Gdy mówi się na przykład "nauczyciele mają trudności z oceną", ma się na myśli proces oceniania, gdy się zaś mówi "ocena odpowiedzi ucznia wypadła pozytywnie", ma się na myśli rezultat tego procesu.

B. Śliwierski uważa, że "oceną szkolną (...) jest każde zdecydowanie, oficjalne wyrażenie przez nauczyciel, lub organ szkoły zdania w sprawach nauczania i wychowania w odniesieniu do danego ucznia. Propozycja oceny szkolnej według W. Okonia, jest następująca: "Ocena to ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia, czego wyrazem może być wystawienie określonego stopnia szkolnego lub opinii wyrażonej w formie pisemnej, mogą to być również objawy zachowania się nauczyciela (mimika, gest.)

Główną formą oceniania w polskiej szkole, do niedawna był stopień szkolny. Obowiązywała czterostopniowa skala ocen (cztery stopnie pozytywne i jeden negatywny). Dziś stosuje się sześciostopniową skalę ocen: celujący (6), bardzo dobry (5), dobry (4),

dostateczny (3), mierny (2) i niedostateczny (1)³⁰. W nauczaniu początkowym, nową formą oceniania proponowaną przez MEN, jest ocena opisowa. Ma ona być wynikiem na przykład półrocznego obserwowania rozwoju dziecka, informowania go o postępach i stałej współpracy z domem. Aby ją zredagować, nauczyciel musi zgromadzić jak najwięcej informacji o dziecku. Uwzględnia ona również postępy w edukacji, postępy w rozwoju emocjonalno - społecznym i osobiste osiągnięcia ucznia.

Ocenę kierujemy bezpośrednio do dziecka, które traktujemy podmiotowo, dlatego też taki adresat wymaga stosowanie zrozumiałego języka, na przykład:

- "W domu czytaj głośno",
- "Świetnie orientujesz się w najbliższym otoczeniu",
- "Rozwijaj swoje zainteresowania w Klubie Młodych Przyrodników",
- "Trudno zachęcić Cię do wypowiedzania się".

Charakterystykę cechuje szacunek i życzliwość dla dziecka.

Rozróżniamy oceny opisowe: semestralną i roczną.

Pierwsza z nich, zawiera zalecenia dla ucznia, dotyczą one zarówno postępów w edukacji jak i postępów w rozwoju społeczno - emocjonalnym. Zaś w ocenie na koniec roku szkolnego powyższych zaleceń już nie ma.

W swych założeniach ocena ta, opiera się na czytelnych kryteriach rozwojowych ucznia, który powinien wiedzieć co ma osiągnąć, wykonać i zrobić, by spełnić wymogi danego kryterium. Uczniowie klas pierwszych, powinni uczestniczyć w procesie oceniania i samo oceniania. Samoocena, przyczynia się do rozwijania i doskonalenia różnych umiejętności, a także do zmiany zachowań i postaw. Ważnym elementem w planowaniu zajęć są właśnie sytuacje, w których dzieci będą miały okazję dokonać samooceny. Wyrabia ona krytycyzm wobec siebie, własnych działań, zachowań i staje się stymulatorem osobistego rozwoju.

Kolejnym założeniem nowego oceniania, jest możliwość stwarzania własnego programu dla każdego ucznia. Ważne jest, aby ocena była uczciwa, rzetelna oraz adekwatna do stanu rzeczywistego. Oceniane powinno być to, co jest ważne dla danych treści, czy sprawności. Nie jest wskazane by wystawiać oceny za złe zachowanie, ale należy szukać przyczyn, które mogą tkwić w środowisku rodzinnym, środowisku szkolnym itp. Przy zwracaniu uwagi (ocena negatywna) należy zachować odpowiednią drogę postępowania: nie rozpoczynać od informacji krytycznych, nie sprowadzać do ośmieszania, ale przede wszystkim informować.

Ocena opisowa pozwala w większym stopniu kierować uwagę ucznia, jego rodziców i nauczycieli na przebieg procesu uczenia się i nauczania, na rozwiązywanie problemów, wypełnianie poleceń, na pokonywanie różnorodnych trudności towarzyszących uczeniu się. Ukazuje ona jasno, który uczeń otrzymuje promocję i do jakiego poziomu jest zaliczony. Metodzie prowadzenia klas bez tradycyjnych stopni, bardzo pomaga nauczanie zintegrowane,

gdzie na przykład wytwory plastyczne mogą stanowić podstawę do ćwiczeń w mówieniu i pisaniu.

W założeniu ocena opisowa ma zawierać indywidualną, swobodnie wyrażoną charakterystykę dziecka na podstawie zachowań w sytuacjach szkolnych, co uniemożliwia ukazanie jego swoistych cech, osiągnięć, trudności. W praktyce pojawiły się już deformacje tej idei przez sporządzenie kwestionariuszy, schematów z uwzględnieniem skal wymienionych cech, wymagających jedynie ze strony nauczyciela podkreślenia właściwej. Na przykład: karta oceny ucznia: część I - predyspozycje ogólne - uwaga: a) dowolna - mimowolna, b) skoncentrowana - chwiejna, c) trwała - nietrwała.

M. Jakowicka uważa, iż taka realizacja "nowo rozumianej oceny ucznia", jest nieporozumieniem. Owe kwestionariusze funkcjonujące w praktyce, nie wnoszą głębszej zmiany, ujmują ucznia w schematy, powodują oceny skrajne i jednoznaczne, wie - nie wie. Ulepszone ocenianie to tylko pozorne zmiany, które ujawniają się w propozycjach innych skal ocen i w innych sposobach wyrażania. Jest to na przykład podróżowanie rowerem, samolotem czy rakieta, większe, mniejsze kwiatki czy inne kształty. Dzieci w dalszym ciągu są motywowane, ale tym razem "do samolotu", bez względu na to, czy są w stanie go osiągnąć. A przecież nie na tym polega nowa funkcja oceny. Dziecko nie może być porównywane z innymi dziećmi, ale z samym sobą. Ma to być życzliwe doradztwo i wspieranie rozwoju dziecka.

Ocenianie sprzyjające rozwojowi ucznia to "dobre ocenianie", a charakteryzuje się między innymi tym, iż:

- daje informacje dziecku o tym, co już umie, nad czym musi popracować, jak daleko jest na drodze do osiągnięcia celu;
- uwzględnia możliwości dziecka; nie wszyscy przecież w tym samym czasie są w stanie opanować jakąś umiejętność, a niektórzy nigdy nie będą biegli w danym zakresie;
- bierze pod uwagę wkład pracy dziecka, jego wysiłek włożony w wykonanie jakiegoś zadania;
- nie etykietuje dzieci;
- zachęca do dalszej pracy, uświadamia, że wysiłek się opłaca;
- nie pełni funkcji wzmocnień: kary czy nagrody;
- nie zawiera krytyki osoby;
- uwzględnia postęp, jaki dokonał się w dziecku.

Taka ocena gwarantuje aktywne uczestnictwo uczniów w zajęciach i zmienia ich motywację działania z zewnętrznej na wewnętrzną. Taka ocena jest bardziej obiektywna i sprawiedliwa.

Ocena opisowa powinna być "dobrą oceną", która motywuje dzieci do pracy, tu dziecko zawsze znajdzie taki element swojej działalności - aktywności, który uzyskał u nauczyciela aprobatę. Każdy za coś jest pochwalony, bo przecież w każdym potrafimy znaleźć pozytywne cechy i każdego możemy za coś pochwalić. Dzięki niej uczniowie rozumieją i będą pamiętać, że nieważne są oceny, najważniejsze są umiejętności oraz wiadomości. Dziecko nie będzie się już chwalić "5 - etykietką", ale tym, że wspaniale czyta nowe teksty. Ocena ta oraz właśnie dzięki niej, dzieci nieśmiałe z kompleksami, uświadamiają sobie, że ma pewne, indywidualne zdolności, które może rozwijać i imponować nimi swoim kolegom.

mgr Monika Brzoska- Gansiniec